

parteix la nostra aposta i manté els seus lligams professionals amb la universitat catalana. Romà Gubern ha tingut una vida intensa i, a voltes, excitant. S'ha mogut dins els ambients culturals catalans, espanyols i internacionals, amb una perfecta desimboltura, sense mai perdre la seva compostura, com aquell qui diu: sense descabellar-se. Les seves memòries ens mostren clarament com han estat de variades i interessants les seves experiències. Representen una crònica d'un àmbit cabdal en la cultura del segle xx.

Malgrat les seves memòries, Romà Gubern encara pot oferir-nos noves aportacions a l'estudi del món de la cultura de massa, un dels aspectes més dinàmics de les societats desenvolupades. Segur que ho farà. Jo li demanaria que la seva feina la realitzés sota la convicció que allà on la seva tasca tindrà més repercussió, malgrat que en ocasions pugui semblar el contrari, serà a casa seva, en aquesta Barcelona que continua sent el casal de tots nosaltres.

Jordi Berrio

VILCHES, Lorenzo

«Globalização comunicativa e efeitos». A: MORAES, DÊNIS DE (org.)
Globalização, Mídia e Cultura Contemporânea
Campo Grande: Letra Livre, 1997

El treball de Lorenzo Vilches forma part d'una antologia de textos generats per l'interès de pensar sobre els efectes contemporanis produïts pels fenòmens de globalització de la comunicació.

Mentre el conjunt d'autors insisteixen en un tòpic encara lligat a conceptes com «centres hegemònics», «oligarquies», «oligopolis», «imperialisme cultural» etc., les visions que ens transmet Vilches han superat aquesta etapa de l'anàlisi sociopolítica.

Deixant de banda els prejudicis ideològics d'una línia de pensament crítica basada en el marxisme vulgar, Vilches intenta explicar-se i explicar de quina manera els nous mitjans de comunicació, les noves xarxes telemàtiques, la interactivitat que produeixen els canvis tecnològics tenen efectes culturals i de tot tipus per aïllar la societat de la informació. Una de les primeres conseqüències de la globalització i de la interactivitat que hom pot constatar és que es produeix una reordenació de l'espai i del temps.

Malgrat la posició de Vilches de superar els esquematismes en què s'havia mogut una certa teoria desenvolupada des de les posicions d'esquerra tant a Amèrica com a Europa, segueix utilitzant el concepte d'«alienació» en denunciar el control que es realitza a través de les tecnologies en ús. Les noves tecnologies basades en la digitalització no només transformen el sistema productiu, sinó que també arriben a influir en la dimensió simbòlica dels productes fabricats. D'altra banda, la propietat en el sistema capitalista està concentrada en sectors determinats de la societat. Aquestes dues constatacions sobre aspectes de la realitat actual fan que se segueixi parlant de manipulació.

Dedica una atenció especial a escatir la naturalesa de la realitat virtual. Amb aquesta noció vol fer referència als nous espais de relació i a les noves realitats lògiques creades a través dels mitjans electrònics, les xarxes i els procediments informàtics¹.

Vilches també ressalta la nova interactivitat que proporciona la xarxa Internet.

1. En parlar en aquest context de realitat virtual hom vol referir-se a les construccions que provoquen percepcions de realitat encara que siguin en sentit estricte. Probablement, en lloc d'emprar l'adjectiu *virtual* hagués estat millor, per mor de la claredat i la precisió, cercar un neologisme.

Les possibilitats que crea aquesta xarxa són qualificades de «democràtiques» en ser un instrument de recepció i d'emissió al servei de tothom que pugui o vulgui tenir-hi accés. Les dites possibilitats comunicatives considera que obliguen a pensar de manera distinta sobre el tema dels factors dels efectes dels mitjans. Els usos i les gratificacions que hom fa i obté d'una xarxa com Internet són de naturalesa diferent de la dels mitjans audiovisuals convencionals.

Repasa les opinions tant dels autors que consideren que els nous procediments tindran efectes democràtics, com aquells que situen aquestes tecnologies en el context neoliberal del sistema econòmic actual, i es pregunten si el mercat serà capaç d'ordenar les relacions comunicatives, sense la intervenció dels poders públics.

Fins ara, especialment a Europa, es considerava que els mitjans, especialment la ràdio i la televisió, complien una funció social. Per aquest motiu l'Estat intervenia per garantir-ne el seu acompliment. Actualment, amb la desregulació que s'ha produït arreu, només resta la concurrència en el mercat com el mecanisme principal per donar coherència al sistema.

Vilches denuncia que les conseqüències culturals i socials del procés de globalització que s'ha desfermat no semblen

amoïnar gaire als governs ni tampoc a les institucions de l'Europa comunitària. Reclama iniciatives destinades a minvar l'impacte antidemocràtic que pot generar l'ús que es fa de les tecnologies comunicatives. Caldria evitar els desequilibris cultural i garantir en el futur l'accés democràtic a les xarxes.

Jo gosaria dir que no poden utilitzar-se matisacions sobre els conceptes de democràcia de les relacions burgeses entre el privat i el públic en la nova societat de la informació. Les noves relacions comunicatives, l'economia postcapitalista, les transformacions que es produeixen, especialment a Europa, en l'Estat-nació, obliguen a replantejar les nocions històriques de democràcia.

Som al davant, doncs, d'un text interessant, que deixa paleses algunes de les qüestions més actuals de l'estructura comunicativa dels nostres dies. Les tecnologies presents obren unes perspectives socials i culturals immenses, semblants, o potser encara més grans, per la seva radicalitat, a les que en el seu dia provocà la invenció de la impremta. Serà tasca dels científics socials estudiar-ne llur naturalesa i les conseqüències que n'obtidrem a fi de fer-ne l'ús més raonable que ens sigui possible.

Jordi Berrio

FIGUERES, J.M.

Història de l'anticatalanisme. El diari ABC i els seus homes
Tarragona: Edicions El Mèdol, 1997

El conjunt de la prolífica obra de Josep Maria Figueres el consagra com l'estudiós de la premsa catalana en actiu més bregat en arxius i hemeroteques. La seva informació sobre publicacions i sobre la bibliografia que s'hi refereix és sovint enciclopèdica. I aquest nou treball sobre el diari reaccionari i espanyolista madrileny *ABC* suposa una mostra més d'això que constatarem.

Aquesta vegada, però, Figueres exerceix d'historiador de la premsa de manera instrumental i amb la voluntat d'abordar, des de l'exemple concret d'*ABC*, una qüestió molt més general com és la de l'anticatalanisme a Espanya. Em sembla que l'empresa és complicada i que ens situa davant tres nivells diferents, tres nivells pel que fa al contingut del llibre i també pel que fa a la tasca i les aportacions de Josep Maria Figueres.